Ніна СУХАНОВА,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка (м. Тернопіль)
e-mail: nina-martynyak@gmx.de

Науковий керівник:
Олександра ЯНКОВИЧ,
доктор педагогічних наук, професор
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка (м. Тернопіль)

ВИХОВАННЯ ЕСТЕТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ У ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ НІМЕЧЧИНИ: РЕАЛІЗАЦІЯ ІДЕЙ В УКРАЇНСЬКОМУ ДОШКІЛЛІ

У сучасному суспільстві існує запит на формування гармонійно розвиненої, творчої та емоційно чутливої особистості. Одним із шляхів вирішення цієї проблеми є естетичний розвиток здобувачів освіти. Розпочинати виховну роботу в цьому контексті варто якомога раніше – у дошкільному дитинстві. Отже, важливим завданням сучасного закладу дошкільної освіти є виховання в дітей естетичних цінностей.

Зважаючи на актуальність, зазначена проблема відображена в численних публікаціях. Витоки естетичного виховання дітей простежуються в працях українських педагогів минулого (І. Блажкевич, С. Русової, В. Сухомлинського, К. Ушинського та ін.), зарубіжних класиків педагогіки, зокрема Я. Корчака, М. Монтессорі тощо. На сучасному етапі зазначену проблему студіюють А. Богуш, Г. Беспалько, Г. Бєлєнька, Н. Гавриш, Т. Грицишина, Т. Піроженко, Т. Танько, М. Чернявська та ін.

У наукових працях естетичні цінності трактуються як важливі життєві орієнтири особистості, які формують її сприйняття прекрасного, гармонії, краси, а також художніх і моральних ідеалів.

Старші дошкільники виявляють естетичні цінності у здатності помічати красу й дива природи, мистецтва та праці. Дитина не лише сприймає прекрасне, а й емоційно переживає його, прагне висловити свої почуття та долучитися до творчості. Це проявляється в турботі про довкілля, бажанні естетично оформити власний простір і створити перші творчі вироби.

У зв'язку є євроінтеграційними процесами погляди науковців спрямовані на вивчення здобутків у сфері дошкільної освіти в зарубіжних країнах. Однією з тих, у якій накопичені досягнення у сфері естетичного розвитку дошкільників, є Німеччина. Проте процес виховання естетичних цінностей у старших дошкільників у закладах дошкільної освіти цієї країни не є достатньо відображеним у наукових джерелах. Існує необхідність також у виявленні перспектив використання позитивних ідей в українському дошкіллі.

Як засвідчує аналіз теорії та практики дошкільної освіти Німеччини, система дошкільного виховання в цій країна базується на природному ритмі життя малюка. У центрі уваги перебувають творчість, ігри, пізнання довкілля, активний рух, спілкування та перші спроби роботи з різними матеріалами.

Виховання естетичних орієнтирів у дітей старшого дошкільного віку в дитячих садках Німеччини є комплексним. Цей процес не обмежується лише цілеспрямованими творчими заняттями. Він органічно інтегрований у щоденне життя вихованців: їхні ігри, відпочинок на свіжому повітрі, самостійну художню діяльність, участь у колективних проєктах та відзначення традиційних календарних свят. Важливу роль у розвитку естетичного сприйняття відіграють також постійний контакт із навколишнім світом, наповнення простору закладу, а також довірлива, побудована на засадах партнерства комунікація з дорослими.

Особливістю німецької дошкільної практики є те, що форми, методи і засоби естетичного виховання тісно взаємопов'язані. Наприклад, звичайна прогулянка може перетворитися на комплексне розвивальне заняття, якщо вихователь підійде до неї творчо. Спрямовуючи увагу дітей на яскраві барви осені, шорстку поверхню стовбурів, зимові малюнки тіней на снігу чи стукіт дощових крапель, педагог не лише організовує пізнавальну діяльність, а й навчає дітей помічати красу природи та розвиває їхню спостережливість.

Театралізована гра поєднує в собі три ключові функції: вона є формою колективної роботи, чинником естетичного розвитку та методом виховання емоційної виразності. Відтворюючи образи персонажів через рухи, пластику, тембр голосу та емоційне забарвлення мовлення, діти вчаться глибше відчувати й передавати художні образи.

Окрім зазначених форм, поширеними є також ранкові кола, сюжетно-рольова діяльність, творчі майстерні, природничо-естетичні прогулянки, проєктна діяльність, музейні практики, екскурсії, дитячі виставки, сезонні свята, колективні творчі справи тощо.

У закладах дошкільної освіти Німеччини суттєва увага приділяється мистецькій діяльності. Тут наголошують, що естетичний розвиток дитини не можна зводити до простого копіювання зразків у малюванні, ліпленні чи співах. Як зазначає К. Вагнер у своєму посібнику для німецьких дитячих садків, дитяче мистецтво має бути простором для творчої свободи. Важливо дати малечі можливість експериментувати з матеріалами, втілювати власні ідеї та самостійно відкривати творчий потенціал [4].

Реалізовуються такі методи, як-от: бесіди, ігри, естетичне спостереження й милування, варіативний показ та наслідування. Окрім цього, особливу роль відіграють художнє експериментування й імпровізація, проблемні запитання, а також рефлексивне обговорення.

Вагома увага приділяється засобам виховного впливу, якими є природа, театр, казка, музичне й образотворче мистецтво, родинні речі та музейні експонати тощо. Допускається також помірковане використання цифрових технологій.

Успіх використання зазначених форм, методів і засобів виховання залежить від того, чи дають вони дитині можливість бути активним учасником процесу, самостійно приймати рішення, проживати досвід емоційно та повноцінно задіювати всі органи чуття.

У контексті виховання естетичних цінностей у дошкільників вагому роль в Німеччині відіграють альтернативні заклади: лісові, монтессоріанські, вальдорфські дитячі садки тощо. Усі вони об’єднані прагненням забезпечити гармонійний розвиток вихованця, підтримати його суб’єктність і незалежність, удосконалити комунікативні здібності, емоційну сферу, пізнавальний потенціал та творчі задатки, а також навчити ефективно взаємодіяти з дітьми і дорослими [1], [2]. Прихильники лісової дошкільної освіти зазначають, що завдяки можливості милуватися красою природи в дітей посилюється мотивація та здатність зосереджуватися [3, с. 138]. В альтернативних закладах у дошкільників формується відповідальність за наслідки власних дій, що є важливим у контексті

естетичного виховання, адже діти вчаться берегти красу й створювати прекрасне.

Німецькі дитячі садки працюють за принципом відкритого партнерства, об'єднуючи зусилля вихователів, дітей, батьків та місцевої громади. Сім'я тут – не просто глядач, а активний учасник освітнього процесу. Педагоги постійно радяться з батьками про інтереси, потреби чи проблеми малюка. Крім того, дитсадки активно співпрацюють із місцевими музеями, театрами, парками та соціальними службами, завдяки чому навчання виходить далеко за межі стін закладу. Такий підхід дає змогу дитині отримати багатий життєвий досвід, а виховання цінностей та естетичного смаку стає результатом спільної роботи родини, садочка та всього суспільства.

Аналіз форм, методів, засобів виховання естетичних цінностей у старших дошкільників у закладах дошкільної освіти Німеччини дав змогу виявити перспективні ідеї для реалізації в українському дошкіллі: інтеграція естетичного виховання в усі види діяльності ЗДО, взаємозв'язок форм, методів, засобів виховання; створення відкритих творчих, зокрема родинних, майстерень, застосування методу естетичного милування, організація проєктів, дитячих виставок, мінімузеїв, рефлексивних кіл, музично-рухових і театралізованих імпровізацій. Заслуговують на увагу ідеї дотримання принципу відкритого партнерства, що передбачає об'єднання зусиль вихователів, дітей, батьків та місцевої громади, підтримки дитячого задуму й відмова від шаблонності.

Список використаних джерел:

1. Гребенюк В. Система дошкільної освіти Німеччини. *Дошкільне виховання*. 2018. № 11. С. 6–7.
2. Гуревич І. Дошкільна освіта в Німеччині. *Шлях освіти*. 2018. № 4. С. 25–28.
3. Янкович О. І. Генеза лісової дошкільної освіти в Польщі та Україні: витоки і сучасність. Слово. Стратегії. Інновації : колективна монографія / за заг. ред. О. Турко, О. Янкович. Тернопіль: Вектор, 2022. С. 123–149. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/27264/1/4_Jankovuch.pdf (дата звернення: 08.10.2026).
4. Wagner K. Kunst im Kindergarten. Kleine Kunstler – GroBe Wirkung. Praxisbuch : Westermann Lernspielverlage, 2014. 132 s.